

ვახუშტი მახარაშვილი

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი

The Folklore State Centre of Georgia

თ ე ლ ა ვ ე ლ ე ბ ი

TELAVELEBI

Telavi Group

თბილისი 2008

ტექსტის ავტორი და რედაქტორი ბაია ასიეშვილი

გამოცემაზე მუშაობდნენ: ნანა ვალიშვილი
ნუნუკა შველიძე
თეა კასაბური
ნანა კალანდაძე

თარგმანი მიხეილ გელაშვილისა

დამკაბადონებელი კახაბერ ნურნუმია

დაიბეჭდა შპს „ფავორიტი“

Author and editor of the text: Baia Aseishvili

Works for this publication were performed by:

Nana Kalandadze
Nana Valishvili
Nunuka Shvelidze
Tea Kasaburi
Archil Burchuladze

Translated by Michael Gelashvili

Typographic Deizgn by Kakha Tsurtsumia

The book was printed in "Favoriti", Ltd.

თელავის გუნდი

(1939 — 1970)

თითქოს ზურმუხტში

ლალი ცვიოდა,

თითქოს ფანტავდნენ

მარჯანს პეშვითა

და ხმა ყელიდან

კი არ დიოდა

არა! —

ვარსკვლავთა აზარფეშიდან

გიორგი ლეონიძე

ხალხის მეხსიერება გამძლეა, მაგრამ ახსოვს მხოლოდ ის, ვინც რაღაცით გამოირჩევა. ულმობელი დრო დავიწყების ფერფლს აყრის ყველასა და ყველაფერს, ზოგჯერ კარგსა და გამორჩეულსაც კი. დრო-ჟამის მრისხანე ბრუნვას გადაურჩა თელავის გუნდი, რომლის ისტორიის ერთ-ერთი ბრწყინვალე ფურცელი ფირუზ მახათელაშვილის სახელთანაა დაკავშირებული. საქართველოში დღესაც ახსოვთ ის, ნებისმიერ თელაველს დღესაც ეამაყება მისი სახელი. რით მოიპოვა თელავის გუნდმა, მისმა ხელმძღვანელმა, გუნდის წევრებმა ესოდენ პოპულარობა და ავტორიტეტი, ხალხის სიყვარული და პატივისცემა — მაღალი პროფესიონალიზმით, მომღერალთა განუმეორებელი ხმებითა და ორიგინალური ხელწერით, ნამდვილ ღირებულებათა და ტრადიციათა ერთგულებით. აქ ჩვენ იმ შემთხვევასთან გვაქვს საქმე, როცა ლოტბარი და გუნდის წევრები მართლაც ერთი გუნდია, როცა ხელმძღვანელს

გულის გულში აქვს გატარებული ქართული ჰანგი და ჩამწვდარ-ია ქართული ხალხური სიმღერის უძირო სიღრმესა და უნიკალურობას.

თელავის გუნდი ცარიელ ნიადაგზე არ აღმოცენებულა. ამ მადლიან მიწას მრავალი გამორჩეული მომღერალი ახსოვს, სახელიანად თუ უსახელოდ გადაგებული, ზოგიც უსინათლო ყაზიასა თუ ღამის მეხრე მახარესავით ლეგენდად შემორჩენილი, ზოგიც რჩეულთა შორის ჩინებულად დაბადებული. თავად თელავი უძველესი მუსიკალური ტრადიციების ქალაქია: „თელავში მუდამ იყო მომღერალთა გუნდი“ (გიორგი ნადირაძე) — ეს „მუდამ“ XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან, განსაკუთრებით, 80-იანი წლებიდან იღებს სათავეს. 1885 წელს თბილისში ლადო აღნიაშვილი ქმნის „ქართულ ხოროს“, იმავდროულად თელავში იქმნება და მოქმედებს ზაქარია ჩხიკვაძის, იოსებ მონადირიშვილისა და ნიკო სულხანიშვილის გუნდები. გასული საუკუნის 20-იან წლებში ნიკო სულხანიშვილის დაშლილი გუნდი ახალი მომღერლებით შეავსო და სათავეში ჩაუდგა გრიგოლ კოლელიშვილი (მანან-წერელი). ამ გუნდის მაშინდელ შემადგენლობას ამშვენებდნენ: შაქრო ჭელიძე, გიორგი ყავალაშვილი, გიორგი ბერიაშვილი (ჭიმია), შაქრო ლომიძე, ნიკო როსტომაშვილი, ვასო მამუკელაშვილი, დიმიტრი ბოჭორიშვილი, ბაბო სულხანიშვილი-ტყავაძე, ვანო ზურაბიშვილი, ელიზბარ ჯანდიერი, ანა ჯაჯანიძე-ზურაბიშვილი, რაფო ნანუკაშვილი, იოსებ გიგაური, პეტრე რცხილაძე, თამარ და ეკატერინე შიუკაშვილები. 1926 წელს გრიგოლ კოლელიშვილის გუნდი დიმიტრი (ტიტო) მგალობლიშვილის გუნდს შეუერთდა. დიმიტრი მგალობლიშვილი თელავის გუნდს 1937 წლამდე ხელმძღვანელობდა. ამ დროისათვის უკვე თელავის ეთნოგრაფიულ გუნდში მღეროდნენ: გიორგი ამუზაშვილი, გიორგი ფეიქრიშვილი, გიგლა პაპალაშვილი და თავად ფირუზ მახათელაშვილი. სწორედ დიმიტრი მგალობლიშვილის რეკომენდაციით მიიღო თბილისის კონსერვატორიაში განათლება გუნდის მომავალმა ლოტბარმა ფირუზ მახათელაშვილმა. 1937 წელს გუნდს ცოტა ხნით რეზო ქარუხნიშვილი ლოტბარობდა, შემდეგ — შიო ბაბალაშვილი. 1939 წელს დაშლილი ეთნოგრაფიული გუნდის განსაახლებლად თელავში ინვეცენ ფირუზ მახათელაშვილს, რომელიც გარდაცვალებამდე თელავის გუნდის უცვლელი ლოტბარი იყო.

ფირუზ მახათელაშვილი (1914-1970)

ფირუზ დავითის ძე მახათელაშვილი დაიბადა 1914 წლის 10 ნოემბერს თელავის მაზრის სოფელ კურდღელაურში — გლეხის ოჯახში (ვსარგებლობთ ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრისა და პირად არქივში დაცული ავტობიოგრაფიებით). 1936 წელს თბილისში დაამთავრა საშუალო სამუსიკო სასწავლებელი და ამავე წელს ჩაირიცხა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში საკომპოზიციო ფაკულტეტზე — გუნდის დირიჟორის სპეციალობით. სასწავლებელშივე ხელმძღვანელობდა თვითმოქმედ წრეებს. 1936 წელს, როგორც ლოტბარი, ხალხური შემოქმედების სახლმა (დღევანდელმა ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრმა) აიყვანა აღრიცხვაზე და ამ წლიდან ოფიციალურად ხელმძღვანელობდა ნავთლუღის რკინიგზელთა კლუბის ანსამბლს. 1938 წელს — სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის გუნდს, 1939 წელს კი თელავში გაიწვიეს ეთნოგრაფიული გუნდის აღსადგენად. ახალგაზრდა ლოტბარი იძულებული გახდა, კონსერვატორიაში ერთი წლით აკადემიური შვებულება აეღო. შემდეგ, ომის დაწყების გამო, მან ვერ შეძლო კონსერვატორიის დამთავრება — მხოლოდ ოთხი კურსი მოისმინა. ასე აღმოჩნდა 25 წლის ნიჭიერი ახალგაზრდა საკმაოდ საპატიო და სასიამოვნო, მაგრამ უმძიმესი საქმისა და პასუხისმგებლობის წინაშე. მართალია, თელავის გუნდს ნახევარსაუკუნოვანი ისტორია ჰქონდა, მაგრამ იოლი არ იყო დაშლილი ეთნოგრაფიული გუნ-

დის აღდგენა, რეპერტუარის გამდიდრება, თანაც ეპოქისათვის — სისტემისათვის — უმძიმესი ხარკის გადახდა.

ფირუზ მახათელაშვილმა, უპირველესად, ჩაინერა ლევან ასაბაშვილის (დედას ლევანას), ილიკო სინჯიკაშვილის, მიხა ავგაროზიშვილის, ვანო მჭედლიშვილის, მიხა ჯილაურის, ნინია ელოშვილის ნამღერი ვარიანტები. თავდაპირველი ელფერისა და ხასიათის შეუცვლელად აღადგინა დროთა განმავლობაში შელახული სიმღერები და შექმნა საუკეთესო მწყობრი ანსამბლი სინკ-რეტიზმის პრინციპით — სიმღერის, ცეკვის, საკრავების (ჩანგის, ფანდურის) და ლექსის ერთობლიობით. ძირძველ, ძარღვიან, ვაჟკაცურ სიმღერა-ცეკვებთან ერთად სცენაზე ცოცხლდებოდა ნამდვილი ბუკოლიკურ-პასტორალური ყოფა. ფირუზ მახათელაშვილს, როგორც დიდ ხელოვანსა და შემოქმედს, მაშინ მოუხდა მოღვაწეობა, როცა უსასტიკეს ცენზურას განიცდიდა და უმძიმესი წნეხის ქვეშ იყო მოქცეული საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფერო, ხელოვნებისა და კულტურის ყველა დარგი. „ფორმით ეროვნული და შინაარსით ინტერნაციონალური“ ხელოვნების მსახურებაში „ამაოდ დაშვრა“ მრავალი შემოქმედის მუზა. ფირუზ მახათელაშვილის ხალასი ნიჭი შემოქმედებით უკუსვლას და დაშრეტას გადაურჩა. რეჟიმი ითხოვდა სცენაზე სოციალზმ-კომუნიზმის მშენებელი კოლმეურნეების იდეალური ყოფის წარმოჩენას. ლოტბარმა კი გააცოცხლა, ცოცხალ სურათებად წარმოადგინა ქართველი კაცის ოდინდელი ცხოვრება — ლალი ქართველებით, მამაცი მწყემსებით, სიყვარულის მარადიული მოხმობითა და წყურვილით, იმის შეგნებით, „უბაროდ მთანიც რომ ვერა გვარობენ“. ასე დამკვიდრდა ქართულ ფოლკლორში და ქართველთა მეხსიერებაში ფირუზ მახათელაშვილის „ნუ გიყორს, ქალავ“, „სიმღერა კახეთზე“, „სიმღერა თელავზე“, მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული სუიტა „მთისა და ბარის მეგობრობა“. მიუხედავად თავისი სიმღერების დიდი პოპულარობისა, თავად ყოველთვის „დიდ მზღვარს ავლებდა“ მათსა და ხალხურ შედეგებს შორის. გუნდის რეპერტუარის შედგენისას პირველად ხალხურ სიმღერებს ჩამოწერდა, ბოლოში მოკრძალებულად თანამედროვეთ — „ეპოქის მოთხოვნის მიხედვით დაწერილს“ და ყოველთვის მოაყოლებდა აღსადგენი სიმღერებისა და გუნდის წევრთა სიასაც — ჯერ მანდილოსნების, შემდეგ — მამაკაცების. მოგვყავს ერთ-ერთი ჩანაწერი მისი პირადი არქივიდან.

ჩვენს რეპერტუარშია:

ჩაკრულო
მრავალჟამიერი
შემოძახილი
მაცრული
ყანის მკური
ზამთარი
ნაიყვანეს თამარ ქალი
გაფრინდი, შავო მერწყალო
შვიდნი გურჯანელნი
შაშვი კაკაბი

საჩინგურო:

ჩემი ღამაზი ქვეყანა (მ. ჩირინაშვილის)
ნუ ვიყორს, ქალავ! (ფ. მახათელაშვილი)
ხაღხინო, შეხედე
სიმღერა თბილისზე
სიმღერა კახეთზე
სიმღერა ალაზნის ველზე
სიმღერა მეგობრობაზე
საკოლომეურნეო (ქ. ლოლობერიძის)

აღსაფგენი და შესასწავლი სიმღერები:

კახური სათამაშო სიმღერა
შავლეგო
მუმილი მუხასა
აღიღო
შრომის სიმღერა (კონური)
მოღისო მჭერი, კახელნო
შენ, შერმაზანო
მოღხინო
ხეურო
სოფელო
მოგვყავსო ქალი ეთერი
ჩსნდესა ჩსნდე უნდა ქვიოდეს
ჭარელო

თელავის გუნდი, 1959
Telavi group, 1959

გუნდში ღაღის ორდათი კარი:

1. ზაიაშვილი ესმა
2. მესტკვირიშვილი თინა
3. დევიძე ზაზულა
4. დევიძე მზია
5. ლოყარსაზიშვილი თამარი
6. მდივნიშვილი იზო
7. ბერძენიშვილი მარგო
8. მამუკელაშვილი ელიკო
9. კაჭკაჭიშვილი ზოია
10. ვაშაძე მარიკა
11. დავიფოვი ვანო
12. გავნიძე ირაკლი
13. შაშურაშვილი ავთო
14. ფირუშოვი არტო
15. ზიძინაშვილი შალიკო

16. მარკოზაშვილი შალოკო
17. თამარაშვილი კარლო
18. რაზმაძე შაქრო
19. მახათელაშვილი ნუგზარი
20. ფეიქრიშვილი თედო
21. ღარჩიაშვილი მიჭო
22. რაზმაძე ანგი
23. ზახსოლიანი ვალიკო
24. თვალთაშვილი გიგლა
25. თვალთაშვილი ჭიმშერ
26. ლუხუჭაშვილი ლადო
27. ფევიძე ღათა
28. მარკოზაშვილი ღათა
29. კეკელიშვილი ოთარ
30. კასრელიძე გოგი

დიდი ლოტბარი შესანიშნავად უკრავდა სიმებიან საკრავებზე, იქნებ ამიტომაც საკრავთოსტატობაშიც მოსინჯა ძალა: მახათელაშვილების ოჯახში დღესაც ინახება მისი ხელით გამოთლილი კომბინირებული საკრავი „ჩანგური“ — ჩანგი, ფანდური, ჩონგური ერთად. ფირუზ მახათელაშვილი არ ყოფილა მხოლოდ პრაქტიკოსი ლოტბარი. ამაში მისი არქივისათვის ერთი თვალის გადავლებითაც დავრწმუნდებით. ინტერესის სფერო ფართოა: „მუსიკის მდგომარეობა საქართველოში“; „ქართული ოპერა“; „მუსიკაზე ფილოსოფოსთა აზრის შემოჭრა ლიტერატურაში“... სამწუხაროდ, სტატიები თუ ნარკვევები დაუმთავრებელია. აქვეა სასიმღერო ჰანგისათვის გამზადებული უამრავი ლექსი. ოსტატი ყოველთვის შეუმცდარად გრძნობდა თავის საკეთებელს, სათქმელსა და სასიმღეროს. სულიერად და მატერიალურად განონასწორებული პიროვნება, მოხდენილი ვაჟკაცი, ნიავის დარი სიარულით, საოცრად გამომსახველი ელასტიკური მოძრაობით, ლამაზი და დამაჯერებელი მოქმედებით — ასე ახასიათებენ მას თანამედროვენი. ასეთად დარჩა ის თითქმის ნახევარი საუკუნის შემდეგ ხალხის მეხსიერებაში.

სამი ათეული წლის მანძილზე დრო და დრო იყო დიდი აღიარება და სახელი — ლაურეატობა, სიგელები, დიპლომები, ჯილდოები: 1944-52 წლებში თელავის გუნდი სახელმწიფო

ანსამბლის სტატუსს ატარებდა; 1951 წელს თავად გუნდის ხელმძღვანელს საქართველოს სსრ კულტურის დამსახურებული მუშაკის წოდება მიენიჭა; 1967 წელს „თელაველები“ მოსკოვში საკავშირო ფესტივალის ლაურეატები გახდნენ.

ფირუზ მახათელაშვილი ოცდაათი წელი ფეხჩაუხრელად ემსახურა ქართულ ფოლკლორს, ზიდა ლოტბარობის უმძიმესი ტვირთი: იმუშავა გორში (1953), რუსთავში (1956-57), ახმეტაში (1947), ყვარელში, კურდღელაურში, მუკუზანში, წინანდალში, შილდაში, ნაფარეულში, თელავის სხვადასხვა სკოლასა და მასწავლებელთა სახლში, გურჯაანისა და ველისციხის ანსამბლებსა და საგუნდო კოლექტივებში, მაგრამ მისი „საჯილდოო ქვა“ მაინც თელავის გუნდი იყო. ლოტბარმა მაქსიმალურად გამოიყენა იშვითი ნიჭითა და ხმით დაჯილდოებულ მომღერალთა შესაძლებლობანი. ამიტომაც იარსება ამ გუნდმა ამდენი წელი და შედარებით იოლად გადაიტანა თაობათა ცვლის რთული და მტკიცეული პროცესი.

თაობათა ცვლა, განსაკუთრებით წამყვანი ხმებისა, მრავალი გუნდისა და ანსამბლისათვის გამხდარა პრობლემად. ამ მხრივაც ნამდვილად გაუმართლა თელავის გუნდს — ავთანდილ შაშურაშვილის, არტემ ფირუმოვის, შალვა ბიძინაშვილის, შალვა და დავით მარკოზაშვილების, ზაქრო რაზმაძის, კოტე თამარაშვილის, ჯიმშერ თვალაშვილის, უშანგ ყორანიშვილის, ვლადიმერ გულოვანოვის, ჯემალ ჩოთალიშვილის სახით. ჩვენ ქედს ვიხრით ამ ადამიანების ღვაწლის წინაშე. მაგრამ ლომიძე-ამუზაშვილ-ფეიქრიშვილის დუეტები ხომ ლეგენდად შემორჩა თელავის გუნდსა და კახურ სიმღერას. შემთხვევითი არ არის, რომ სწორედ შაქრო ლომიძის, გიორგი ფეიქრიშვილისა და გიორგი ამუზაშვილის ფოტო ამშვენებს ოთარ ჩიჯავაძის „ქართული ხალხური სიმღერების“ კრებულს (ნაწ. I, 1961 წ). ამ სამეულმა არნახული გაქანება, სივრცე და სისავსე მისცა კახურ სიმღერას. სპეციალისტები ერთსულოვნად აღიარებენ მათს უზადო ნიჭს, შესაძლებლობებსა და განუმეორებელ ხელწერას. „მე ამ სამეულს ეროვნული საუნჯის მშვენიებას, მიწის ზედა ოქროს ზოდებს ვუწოდებდი, სამივეს რაღაც განსაკუთრებული, განუმეორებელი ხმა ჰქონდათ. კახურ „მრავალჟამიერში“, რომელსაც შაქრო და წულა (გიორგი ამუზაშვილი) ასრულებენ, არის ერთი პატარა მონაკვეთი — „ჰარულალი და თარულალი“... როდესაც

ერთი მუხლიდან მეორეზე გადასვლა ხდება, მას შაქრო მღერის, მღერის კი არა ქარგავს, მას მოქანდაკის საჭრეთელი უჭირავს, დაასრულებს ხმის ჩამოქნევას და ქვაზე ულამაზესი ჩუქურთმა რჩება“ (გურამ ურჩუხიშვილი, „ერთი ქართული მითხარო“, თელავი, 2004).

ამ განუმეორებელი მომღერლების შესახებ აი, რა უამბონია გურამ ურჩუხიშვილისათვის ბიძას — გიორგი დათუკიშვილს: „მე, შაქრო ლომიძესთან შეგირდად ვიყავი, მაშინ ჯერ კიდევ გადმოყოლილი იყო ძველი ცხოვრებიდან ოსტატ-შეგირდობის წესი. დილა-უთენია უნდა მივსულიყავი სადალაქოში, დამეგავა, დამესუფთავებინა, ყველაფერი წესრიგში მომეყვანა, „პენინიკი“ კაცი იყო შაქრო და უწესრიგობას და უსუფთობას არ მაპატიებდა.

შაქროსთან ხშირად მოდიოდა ორივე გიორგი. სამივენი ლამაზი შესახედაობის ვაჟკაცები იყვნენ, განსაკუთრებით წულა გამოირჩეოდა მწითური სახის კოხტა აპრეხილი უღვაშებით. ძალიან უხდებოდა შავი ახალუხი და გალიფე შარვალი, წელზე ტყავის ქამარი და „აზიატსკები“. შაქრო და გიორგი ფეიქრიშვილი პირველ ხმას მღეროდნენ, წულა მეორეს ამბობდა, იმათი სიმღერის მოსმენა ერთ რამედა ღირდა. მაშინ წესი იყო, შეგირდი რომ ხელობას კარგად შეისწავლიდა, ოსტატად უნდა ეკურთხებინათ, და ამ დროს, წესისამებრ, პატარა სუფრა იშლებოდა ხოლმე. მამაჩემი, ზაქარია დათუკიშვილი, ღარიბი კაცი იყო, ერთი პატარა ფიცრული სახლი გვედგა წინანდლის თავში, მაგრამ რას იზამდა, პატარა სუფრა მაინც უნდა გაეშალა, რადგან, ჯერ ერთი, შვილი ხელოსნად იკურთხებოდა, მეორეც — თვითონაც მომღერალი კაცი იყო. წინანდალში „მაყრულს“ მაგისტანად ძნელად თუ ვინმე იტყოდა. ისე, რომ, უხაროდა კიდევ ცნობილი მომღერლების სტუმრად მობრძანება.

დაითქვა დღე და გაშალა მამაჩემმა სუფრა, საწყალი თავს არა ზოგავდა, ოღონდ კი გამოჩენილიყო იმ ბიჭებთან. სამნი ისინი იყვნენ, მეოთხე მამაჩემი და ერთი ბანი კიდევ დაიმატეს სოფლიდან. ღვინო ჰქონდა მამაჩემს ისეთი, რომ მზესავით ლაპლაპებდა და ცეცხლს და ნაპერწკალს ჰყრიდა. წესისამებრ „მაკურთხეს“ ოსტატად და მოჰყვა სადღეგრძელოს სადღეგრძელო. მერე სიმღერა წამოიწყეს, ამ ხნის კაცი ვარ და იმისთანა ბედნიერი დღე აღარა მგონია გამითენდეს. როგორც გითხარით, პატარა ხის

თელავის გუნდი, 1950
Telavi group, 1950

სახლი გვედგა და მე ჯერ კიდევ ბალლი, კუთხეში მივჯექი და გაოცებისაგან პირდაფრენილი შევყურებდი ამ სანახაობას. კარგად მახსოვს გიორგი ფეიქრიშვილმა „შემოძახილი“ წამოიწყო და დაგუგუნდა სიმღერა. ახლა წულა წამოეშველა, „ჭირს მოგჭამ ნუ შემძულდები, ერთი ქართული მითხარო, ან მომე ბარინიჩაბი, სამარე ამოვიტხარო“... გინდა დაიჯერეთ, გინდა არა, ან მოსატყუარი რა მაქვს, იმათ ხმაზე ეს პატარა ხის სახლი აქეთიქით აკვანივით ირწეოდა. სუფრა გასრულდა და გარეთ რომ გამოვედი, თვალებს არ ვუჯერებდი, მთელი ზემო უბანი ჩვენი სახლის გარშემო იდგა. თურმე მთელი ამ ხნის განმავლობაში ეგრე შემოჯარულები იდგნენ და სულგანაბული უსმენდნენ სიმღერებს“ (გურამ ურჩუხიშვილი, „ერთი ქართული მითხარო“, თელავი, 2004).

შაქრო (ზაქარია) ლომიძე (1910-1960)

შაქრო ლომიძე პირველად მომღერალ ვასო მამუკელაშვილს „აღმოუჩენია“: „თექვსმეტი წლისა იყო შაქრო, როდესაც ზუზუმბოზე თამბაქოს თოხნაში ვნახე, მისმა სიმღერის ხმამ ისე მომხიბლა, რომ მაშინვე წავიყვანე ტიტო მგალობლიშვილსა და შაქრო ჭელიძესთან. მათ მოუსმინეს შაქროს და გაოცდნენ“ (გიორგი ჯავახიშვილი, „ლექსისა და სიმღერის კვალდაკვალ“, თბილისი, 2004).

თელავში ყოფნისას, „თელაველებზე“ — ფირუზ მახათელაშვილსა და მისი გუნდის წევრებზე — მასალების შეგროვებისას, შაქრო ლომიძის ქალიშვილმა — ლია ლომიძემ — საკმაოდ საინტერესო საარქივო მასალები გადმოგვცა: ფოტოები, აფიშები, მოსაწვევები, სიგელები, გაზეთები, მათ შორის, თავისი დაწერილი მოგონება — სახელოვანი მამის ბიოგრაფია და შემოქმედებითი გზა, რომელსაც თითქმის უცვლელად ვთავაზობთ მკითხველს:

მამაჩემი – შაქრო ლომიძე

მამაჩემი ბუნებით მეჭაღ კეთილშობილი კაცი იყო, არავითარი ზოროტეზა მასში არ არსებობდა. უყვარდა ყველა: ნათესავი, მეგობარი, თანამშრომელი, გუნდის წევრი, ყველაზე მეჭაღ კი მაინც სიმღერის ცრფიადი იყო. გუნდის მერადინებზე მოვალეობა კი არა, სიმღერის სიყვარული ენებდა. ყველა საქმეს თავს დაანებებდა

და რეპეტიციას მაინც არ გააუფრთხილა. მღეროდა ნამდვილი ხელოვნების ძალით და ნამღერში მთელი თავის სულის და გულის აქსოვდა. სიმღერის სიყვარული შვილებსავე გადმოგვედო. ჩვენ მუსიკალური ოჯახი გვექონდა: მღეროდა დედაჩემი – მარიამ ზოჭორიძე, ჩემი ძმები – ანზორი და რობერტი. მამა შემოგვისხამდა შვილებს და ხალხურ სიმღერებს გვასწავლიდა. რობერტი მამაჩემის კვალს გაჰყვა – დამთავრა თეატრალური ინსტიტუტი მუსიკალური კომპოზიციის განხრით. მღეროდა საქართველოს სახელმწიფო ანსამბლში, ფილარმონიასა და კაპელაში. მამამ ზევრი ახალგაზრდა აზიარა ქართული ხალხური სიმღერის მაღლის და კიდევ ზევრ კარგ საქმეს გააკეთებდა, უფროოდ რომ არ გარდაეცვლილიყო.

შაქრო ლომიძე დაიბადა 1910 წლის 10 მაისს თელავში. პაპა-ჩემი – იაგორა ლომიძე მჭედელი იყო და პატიოსანი შრომით არ-ჩენდა წოლსა და სამ შვილს. დიდდაჩემი, მალაყრა, კონდოლეელი ქალი, მარტვედ უძღვებოდა ოჯახს, თან შესანიშნავად ქსოვდა ქართული ლეჩაქების არშიებს. სუფთა, წკრიპა, სასიამოვნო ხმა ჰქონდა და შვილებსავე ასწავლიდა სიმღერებს. შეიძლება, დედამ და მისმა ხმამ შეაყვარა მამაჩემს ხალხური სიმღერა და ამიტომაც მის მსახურად დარჩა სიერეხლის ბოლომდე.

ხელმოკლეობის გამო საშუალო განათლებარ ვერ მიიღო. ოთხი კლასი დამთავრა და შეგირდად დაუდგა პარიკმახერ ვანო გორაძეს. სიმღერასავით შეიყვარა მამამ თავისი ხელობა და კარგი ხელოსნის სახელიერ მოიპოვა. თექვსმეტი წლისა უკვე მღეროდა სამოქალაქო ეთნოგრაფიულ გუნდში და იქიდანვე მიიპყრო ლოცბართა ყურადღება. მისი ზარივით წკრიპა ხმა წარუძღოდა მთაბეჭდილობას ცოვებდა მსმენელზე. გუნდში ყოველთვის ნამყვანი სოლისტი იყო და პირველობას არავის უთმობდა – არც ჰყავდა მეტოქე. მის მიერ გიორგი ამუზაშვილთან ერთად შესრულებული ქართლ-კახური სიმღერები, განსაკუთრებით „მრავალუამიერი“ ქართული ხალხური სიმღერების ოქროს ფონდშია შეტანილი.

საინტერესო შემადგენლობით გამოირჩეოდა სამოქალაქო გუნდი გასული საუკუნის 30-იან წლებში. მასში მამაჩემთან ერთად მღეროდნენ: შაქრო ჯელიძე, ვასო მამუკელაშვილი, გიორგი ამუზაშვილი, გიორგი ფეიქრიშვილი, ალექსი გულიაშვილი, გიორგი ჩიკვაძე, ფიროზ მახათელაშვილი, გაიოზ ბაქრაძე, ვახტანგ ზაალიშვილი და ჩემი პძები – მათე, ლუკა

და მიჭო ბოჭორიძეები....

თელავის ეთნოგრაფიულმა გუნდმა დიდ წარმატებას მიაღწია 1936 წელს, საქართველოს საზინაო მეურნეობის მუშაკთა პროფკავშირების მხატვრული თვითმოქმედების პირველ ოლიმპიადაზე, პირველი ადგილი დაიკავა. „კახური სიმღერის საუკეთესო შესრულებისათვის“ მამა სიგელით დააჯილდოვეს. სიგელს ხელს აწერს ჟიურის თავმჯდომარე, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი ალექსანდრე ნუნუაძე.

თელავის გუნდი, სახელმწიფო ანსამბლის სტატუსი ექნებოდა თუ რომელიმე დაწესებულებასთან იარსებებდა, ყოველთვის გამარჯვებული გამოდიოდა. მამაჩემს „შემოქმედებითი წარმატებისა და თვითმოქმედი ხელოვნების განვითარებაში აქტიური მონაწილეობისათვის“ სიგელენითა და ფასიანი საჩუქრებით აჯილდოებდნენ. მამა არაჩვეულებრივი შემსრულებელი და კარგი ლოცბარი იყო. წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა სკოლების, სასოფლო კულტურის სახლებისა და დაწესებულებების ანსამბლებსა და გუნდებს (კურდღელაურის, აკურის, კისისხევის, თელავის სამედიცინო სასწავლებლის). ზავშვით ახარებდა წარმატება, სახე გაუყრისკროვნებოდა, როცა შრომას დაუფასებდნენ. განსაკუთრებული წარმატება ხვდა 1960 წელს გულგულის საკლამეურნეო გუნდს. გულგულა პირველად მონაწილეობდა რაიონულ დათვალიერებაში და ეს ნამდვილად მამაჩემის დამსახურება იყო. სოფელმა დიდი ზეიმით აღნიშნა გუნდის წარმატება და მამა საჩუქრით დააჯილდოვა.

1959 წელს ოჯახში ხალხური სიმღერების წნობილი შემკრები და ჩამწერი ოთარ ჩიჭავაძე გვესტუმრა. მან ჩვენი საოჯახო ანსამბლისაგან რამდენიმე სიმღერა ჩაინერა. აღმათ, ბატონი ოთარი ამ სიმღერებს თავის ნაშრომში შეიტანდა.

ყალკე საყბრის თემამ მამაჩემისა და გიორგი ამუზაშვილის სიმღერა და მეგობრობა. ეს დუეტი წლების განმავლობაში ატკბობდა მსმენელს და, მაღლობა ღმერთს, მათი ნამღერია ჩანერილია. თელაველი მომღერლებისაგან (ლომშიძე-ამუზაშვილი-ფიქრიშვილი) ოთარ ჩიჭავაძემ მრავალი სიმღერა ჩაინერა და 1961 წელს კრებულადაც გამოსცა.

მამაჩემმა და გიორგი ამუზაშვილმა ნახევარ საუკუნეს ვერ გადააბიჯეს. ორივე მოულოდნელად გარდაიქვალა: გიორგი ამუზაშვილი 48 წლისა, მამა – 50-ისა (დაკრძალულია თელავში).

თელავის გუნდი, 1950
Telavi group, 1950

ეს უდიდესი დარტყმა იყო თელავის გუნდისათვის. საბედნიეროდ, გუნდში დარჩა მისი დამამშვენებელი ხმა – გიორგი ფეიქრიშვილი. ამ განმუქორებული მომღერლების ცრადიერები გაავრძელეს შალვა და დავით მარკოზაშვილებმა, შალვა ზიძინაშვილმა, ავთანდილ შაშურაშვილმა, ჭემალ ჩოთაღიშვილმა...

ლია ლომიძე, 2004 წელი

ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის არქივში შემონახულია გასული საუკუნის სამოციან წლებში შაქრო ლომიძისა და გიორგი ფეიქრიშვილის მიერ დანერგილი ავტობიოგრაფიები, რომელთაც თან ახლავს თელავის კულტურის სახლისა და თელავის კულტურის განყოფილების გამგის დახასიათებები. ავტობიოგრაფიები პირველად, უცვლელად ქვეყნდება.

კურდღელაურის რვანლიანი სკოლის გუნდი, 1948 წელი.

ხელმძღვანელი შაქრო ლომიძე

Kurdgelauri choir, 1948, leader Shakro Lomidze

შაქრო ლომიძე

/ავტობიოგრაფია/

შაქრო ლომიძე
Shakro Lomidze

მე, ზაქარია იაგორის ძე ლომიძე, დავიბადე 1910 წელს ქალაქ თელავში. მამა, იაგორ მიხას ძე, ოქტომბრის რევოლუციამდე იყო მუშა, რევოლუციის შემდეგ იგივე მუშა. გარდაიცვალა 1942 წელს. დედა, მალუცა ივანეს ასული, ოქტომბრის რევოლუციამდე და შემდეგაც იყო დიასახლისი. გარდაიცვალა 1946 წელს.

პირველდაწყებითი სწავლა მივიღე ქალაქ თელავში 1917-21 წლებში. ოთხი კლასის დამთავრების შემდეგ აღარ მისწავლია. 1926 წლიდან დავიწყე მუშაობა ქალაქ თელავში პარიკმახერად არტელ „ნითელ ჯვარში“, სადაც ვმუშაობდი 1928 წლამდე. 1928 წლიდან 1932 წლამდე ვმუშაობდი კომუნალური განყოფილების არტელში პარიკმახერად.

1928 წელს შევედი თელავის მუშათა კლუბთან არსებულ მომღერალთა გუნდში, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ლოტბარი ტიტო მაგალობლიშვილი. აღნიშნულ გუნდში თავს იყრიდნენ მომღერლები: გ. ყავალაშვილი, გ. ამუზაშვილი, გ. ფეიქრიშვილი, შ. ჭელიძე და სხვა. 1935-37 წლამდე მომღერალთა გუნდს ხელმძღვანელობდა შიო ბაბალაშვილი. აღნიშნულმა გუნდმა, რომელშიც მეც ვიღებდი მონაწილეობას, მოახდინა გამოსვლა ოლიმპიადაზე თბილისში. ხოლო კარგი წარმატების შედეგად ორჯერ გაგვინვიეს მოსკოვში 1936 და 1937 წლებში. 1940 წლიდან სიმღერის გუნდს ხელმძღვანელობს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ფირუზ დავითის ძე მახათელაშვილი, რომელთანაც მე მივეჩვიე გუნდის ხელმძღვანელობას და 1946 წლიდან ვმუშაობ როგორც სასკოლო გუნდების, ისე წარმოებადანესებულებებისა და საკოლმეურნეო გუნდების ხელმძღვანელად.

გუნდში დამსახურებისათვის მიღებული მაქვს სიგელები, მოსკოვში და თბილისში ოლიმპიადებზე მონაწილეობის დროს. ყველა ოლიმპიადაზე 1936 წლიდან დაწყებული მაქვს მონაწილეობა მიღებული დღემდე. ვარ უპარტიო, მყავს ცოლ-შვილი. 1932 წლიდან დღემდე ვმუშაობ ქალაქ თელავის სასტუმროსთან არსებულ საპარიკმახეროში პარიკმახერად, ხოლო პარალელურად მონაწილეობას ვიღებ დღემდე თელავის სარაიონო ანსამბლში მომღერლად, რომელსაც ხელმძღვანელობს ფირუზ დავითის ძე მახათელაშვილი.

ზაქარია იაგორის ძე ლომიძე.
1960. 05. 07

გრიგოლ კოკელაძე კონდილოვი მომღერლების ჩანაწერს
Grigol Kokeladze is recording songs performing by Giorgi Amuzashvili
and Giorgi Pelkrishvili, Kondola

გიორგი ფეიქრიშვილი

(1898–1980)

/ავტობიოგრაფია/

მე, გიორგი თედოს ძე ფეიქრიშვილი, დავიბადე 1898 წელს, თელავის რაიონში, სოფელ კონდოლში, გლეხის ოჯახში. სწავლავანათლება არ მიმიღია. ბავშვობიდან დღემდე ვენევი სოფლის მეურნეობას. ჩემი აღზრდის პერიოდი გავატარე გლეხობასთან შრომაში და ლხინში. პატარაობიდანვე კარგი ხმა მქონდა, მიყვარდა სიმღერები. ამ პერიოდში ხალხური სიმღერების მეტს

გიორგი ფეიქრიშვილი
Giorgi Peikrishvili

არაფერს ვისმენდი, რის გამოც დიდი ინტერესითა და სიყვარულით ვსწავლობდი ძველი ცნობილი მომღერლებისაგან. ვფიქრობ, რომ კახეთში არ უნდა იყოს დარჩენილი სიმღერები, რომ მე არ ვიცოდე და არ ვმღეროდე. მაქვს პირველი ხმა და ჩემს დროის მანძილზე ჩემთან შეჩვეული საუკეთესო მომღერალი გიორგი ამუზაშვილი მღეროდა მისი გარდაცვალების დღემდე.

1927 წელს გაგვინვეს თელავის ეთნოგრაფიულ გუნდში, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ტიტო მგალობლიშვილი. 1936 წელს გაგვინვეს თბილისში სახელმწიფო ანსამბლში, რომელსაც ხელმძღვანელობდა სანდრო კაცსაძე. 1940 წლიდან თელავის ეთნოგრაფიული გუნდი აღადგინა ფირუზ მახათელაშვილმა და თელავის რაიონის საუკეთესო მომღერლები შეაგროვა. 1944 წლიდან ანსამბლმა მიიღო სახელმწიფო წოდება და ყოველწლიურად ვემსახურებოდი მთელ საქართველოს. არ ჩატარებულა არც ერთი რესპუბლიკური ოლიმპიადა, რომ მონაწილეობა არ მიგველო. 1952 წელს სახელმწიფო ანსამბლი

გაუქმდა რაიონებში, მაგრამ დღემდე მაინც ვმუშაობ თელავის რაიონულ კულტურის სახლთან არსებულ მხატვრულ თვითმოქმედ კოლექტივში. კოლექტივის დაარსების დღიდან ვარ კოლმეურნე და ვემსახურები როგორც საკოლმეურნეო შრომას, ასევე საზოგადოებრივ საქმიანობას.

გ. ფეიქრიშვილი

1960. 10. 07.

გიორგი ფეიქრიშვილი თელავის გუნდში 1976 წლამდე მღეროდა. 82 წლისა გარდაიცვალა და სოფელმა მშობლიურ კონდოლში დიდი პატივით დაკრძალა (გიორგი ფეიქრიშვილს ცოლ-შვილი არ ჰყოლია, მემკვიდრე არ დარჩენია და, ამდენად, მისი საოჯახო არქივიც არ შემონახულა).

გიორგი ამუზაშვილი (მარცხნივ) და გიორგი ფეიქრიშვილი (მარჯვნივ)
Giorgi Amuzashvili (left) and Giorgi Peikrishvili (right)

გიორგი ამუზაშვილი

(1906-1954)

ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის არქივში გიორგი ამუზაშვილის ბიოგრაფია და დახასიათება არ აღმოჩნდა. საბედნიეროდ, თელავში, ამუზაშვილების ოჯახში ყოფნისას, გიორგი ამუზაშვილის რძალმა — ქალბატონმა მერი კირვალიძემ — გადმოგვცა თავისი სახელოვანი მამამთილის ბიოგრაფია, რომელიც მისთვის გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე, დედამთილს — ნინა ბედმანიკაშვილს — უკარნახია:

„გიორგი ამუზაშვილი დაიბადა 1906 წელს კონდოლში. რვა თვისას დედა დაღუპვია და მეზობელ მოხუც ქალს გაუზრდია. ლამაზი, ცოცხალი ბავშვი ყოფილა და მეზობლებს ძალიან ჰყვარებიათ. ჯერ კიდევ ბავშვობისას, მოხუც მეზობელს სტუმრები რომ მოუვიდოდნენ, მათთან პატარა ობოლი მიჰყავდათ და ამღერებდნენ. უყვარდა მოხუცებულები, მათგან ისწავლა პატარა გიორგიმ სიმღერები. მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ გიორგის მამა კვლავ დაოჯახებულა. ბავშვი ძალიან იტანჯებოდა დედინაცვლის ხელში. თოთხმეტი წლისას მამა გარდაეცვალა და დარჩა ბავშვი დედინაცვლის ამარა. მალე დედინაცვალიც გათხოვდა... თექვსმეტი წლისას მეზობლის გოგო შეუყვარებია და დაქორწინებულან. რვა თვის შემდეგ მეუღლე გარდაცვლილა. თვრამეტი წლისა მეორედ დაქორწინდა, მაგრამ ბედმა არც ახლა გაახარა — ცოლი მშობიარობას გადაჰყვა და ბავშვის გაზრდა თვითონ მოუხდა.

ნიჭმა თავისი გაიტანა და გიორგი თელავის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლში მღეროდა,

ჯერ ბაბალაშვილთან, შემდეგ — ფირუზ მახათელაშვილთან. თბილისიდან ჩამოსულმა გრიგოლ კოკელაძემ ამუზაშვილ-ფეიქრიშვილისაგან ჩაინერა სიმღერები: „ჩაკრულო“, „სუფრული“ და „შაშვი კაკაბი“. კოკელაძე იმდენად აღაფრთოვანა გიორგის ხავერდოვანმა ხმამ, რომ თბილისში წაიყვანა და სანდრო კავსაძის გუნდში ჩარიცხა, სადაც მან ორი-სამი წელი დაჰყო. ვენახისა და მამულის მოყვარულმა კაცმა ვერ გაძლო თბილისში, მშობლიურ სოფელს დაუბრუნდა და ისევ თელავის გუნდში გააგრძელა სიმღერა. გიორგი ფეიქრიშვილთან ერთად კონდოლელი მომღერლებისაგან ნასწავლი სიმღერებით გაამდიდრა რეპერტუარი, განსაკუთრებით საყურადღებოა „შემოძახილის“ კონდოლური ვარიანტი და „შაშვი-კაკაბი“.

სამშობლოს გასაჭირის ჟამს, 1941 წლიდანვე, მის დამცველთა რიგებში დადგა, იქიდან დაჭრილი ჩამოვიდა და ისევ განაგრძო შემოქმედებითი საქმიანობა. უდროოდ გარდაცვლილი 21 წლის შვილის სიკვდილმაც ვერ აიძულა მიეტოვებინა საყვარელი საქმე. მღეროდა და თან ტიროდა ცხოვრებისგან დაჩაგრული კაცი. ყველა

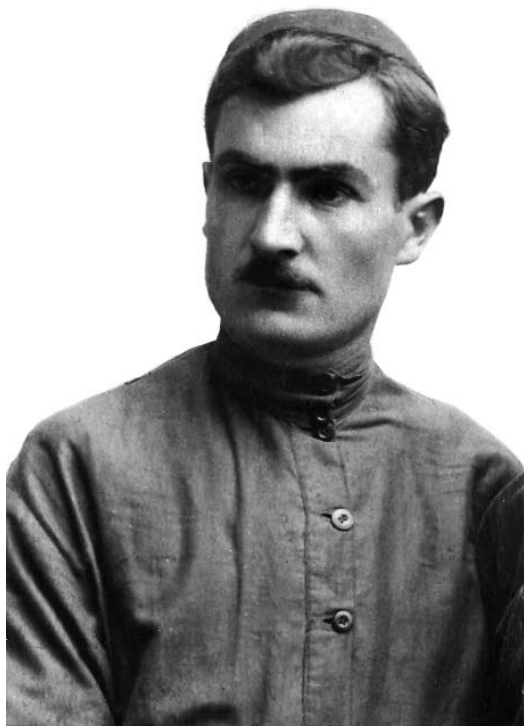

გიორგი ამუზაშვილის მეუღლე ნინა და ვაჟები — ალექსანდრე და გურამი, 1941
Giorgi Amuzashvili's family, 1941

დათვალიერება-ოლიმ-
პიადიდან სიგელებით,
დიპლომებითა და
მედლებით დაჯილდოე-
ბული ბრუნდებოდა.
სიკვდილამდემლეროდა
ფირუზ მახათელაშვი-
ლის გუნდში. ყოველთ-
ვის მეორე ხმას ამბობ-
და, გარდა „ზამთრისა“
(გიორგის ვაჟის — გუ-
რამ ამუზაშვილის —
ცნობა). გიორგი მოუ-
ლოდნელად გარდაიცვ-
ალა 1954 წლის 9 მაისს,
48 წლისა.

თბილისიდან დაკრ-
ძალვაზე ჩამოიტანეს
გვირგვინი, რომელშიც
ჩანსული იყო სიმებ-
დანყვეტილი ფანდური
წარწერით: „ვაგლახ,
რომ ჯერ ადრე იყო,
ძალიან ადრე, ასეთი ბუღბუღის დაკარგვა“.

გიორგი ამუზაშვილი დასაფლავებულია თელავში.“

გიორგი ამუზაშვილი
Giorgi Amuzashvili

ნინა ბედმანიკაშვილი, 1987 წელი

შაქრო ლომიძის საოჯახო არქივში აღმოჩნდა 1951-54 წლებ-
ის საქართველოს რესპუბლიკური ოლიმპიადების დასკვნითი
ტურის პროგრამები. ვფიქრობთ, მკითხველისათვის საინ-
ტერესო იქნება თელავის გუნდის მაშინდელი რეპერტუარი და
შემსრულებლები.

**მუშა-მოსამსახურეთა მხატვრული თვითმოქმედების
საქართველოს რესპუბლიკური ოლიმპიადა**

მეორე დღე — 1951 წლის 27 მარტი

პ რ ო ბ რ ა მ ა

მესამე განყოფილება

**თელავის მასწავლებლის სახლის სიმღერისა და ცეკვის
ანსამბლი**

მხატვრული ხელმძღვანელი ფ. მახათელაშვილი
მოცეკვავეთა ჯგუფის ხელმძღვანელი ო. სლონაშვილი

1. სიმღერა სტალინზე — დამუშავებული ფ. მახათელაშვილის მიერ.
2. კახური მრავალჟამიერი, დამწყებნი: შ. ლომიძე და გ. ამუზაშვილი
3. ცეკვა „ქართული“, ასრულებენ: ნ. მოდებაძე და ნ. ოქრუაშვილი
4. ხალხნო შეხედეთ — დამუშავებული ფ. მახათელაშვილის მიერ
5. მთიელთა ცეკვა — ასრულებენ მ. ევანქიშვილი და ო. მუნჯიშვილი
6. ჩაკრულო — ხალხური, დამწყებნი: გ. ამუზაშვილი და შ. ლომიძე
7. ნუ გიყვარს ქალაუ — დამუშავებული ფ. მახათელაშვილის მიერ, სოლისტები: თ. მაისურაძე, შ. ლომიძე და ა. შაშურაშვილი

ცეკვას ასრულებენ ნ. ოქრუაშვილი და გველესიანი

პროგრამის წამყვანი რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი თ. ბაქრაძე

**ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის თბილისის ოპერისა
და ბალეტის ლენინის ორდენოსანი სახელმწიფო თეატრი**

**საქართველოს მხატვრული თვითმოქმედების
მერვე ოლიმპიადა**

**1954 წლის 28 ნოემბერი
ოლიმპიადის მეექვსე დღე
მეორე განყოფილება**

თელავი

სარაიონო კულტურის სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი. ხელმძღვანელი ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ფ. მახათელაშვილი

მოცეკვავეთა წრის ხელმძღვანელი ნ. ოქრუაშვილი.

სიმღერა თელავზე — მუს. ბ. კიკვიძის, სიტყ. ვ. გოგოლაშვილის. სოლოს შეასრულეს ც. ლეკიშვილი, დირიჟორობს შ. კიკვიძე.

მრავალჟამიერ — ხალხური, სოლისტები: შ. ლომიძე და შ. მარკოზაშვილი.

ცეკვა ქართული — შეასრულებენ: ბ. ზეინაბიშვილი და რ. კუპატაძე.

შემოძახილი — ხალხური, დამწყებნი: გ. ფეიქრიშვილი და შ. მარკოზაშვილი

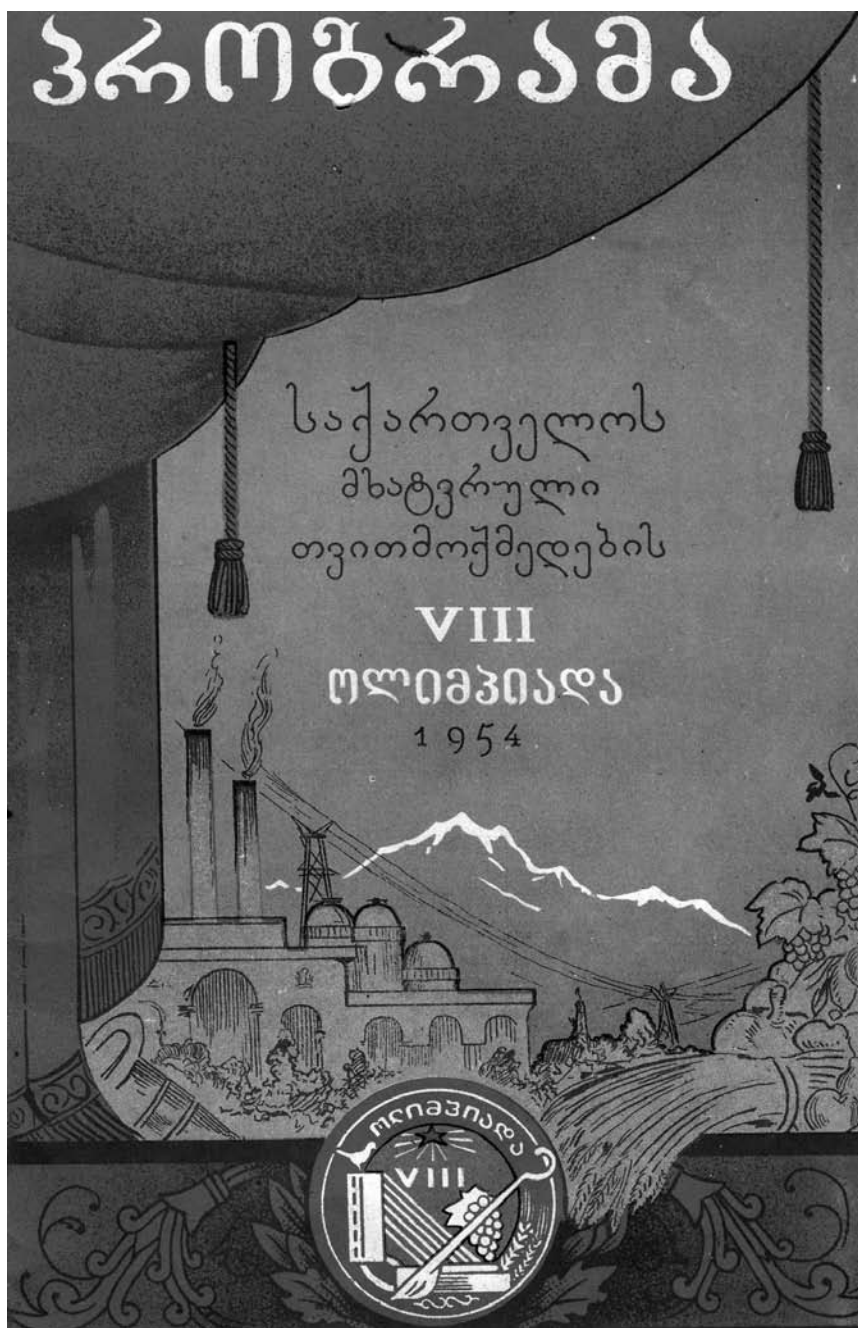
სიმღერა მთისა და ბარის მეგობრობაზე — ცეკვით, მუსიკა და სიტყვები ფ. მახათელაშვილის. დამწყებნი: ა. შაშურაშვილი, ც. უთალიშვილი, ე. მესტვირიშვილი და ც. ლეკიშვილი.

პროგრამა მიჰყავთ რესპუბლიკის სახალხო არტისტს, სტალინური პრემიის ლაურეატს პ. კობახიძეს, ლ. გრიგოლიას, ც. მაგალობლიშვილს და ა. ჩაფიძეს.

პროგრამა

საქართველოს
მხატვრული
თვითმოქმედების

VIII
ოლიმპიადა
1954

თელავის გუნდი, 1947
Telavi group, 1947

დღეისათვის ძნელია ზუსტად მოიძიო და დაადგინო ოცდაათი წლის მანძილზე თელავის გუნდის წევრთა რაოდენობა და ვინაობა. ჩვენ შევეცადეთ, პირადი არქივების, აფიშების, პროგრამების, სხვადასხვა კერძო წყაროს მიხედვით მოგვეძიებინა და დაგვეზუსტებინა „თელაველების“ ოცდაათწლიანი შემადგენლობა. შთამომავლობამ უნდა იცოდეს და იამაყოს მათი სახელებით.

ჩვენი დიდი მცდელობისა და მონდომების მიუხედავად, თუ ვინმეს სახელი ვერ ვიპოვეთ ან უნებლიეთ გამოგვჩა, გამოგვჩამაუროს, ინფორმაცია მოგვანოდოს და სამომავლოდ ჩვენ სიამოვნებით ჩავრიცხავთ „თელაველებში“, ისე, როგორც თავის დროზე ამშვენებდნენ ამ ლეგენდარულ ანსამბლს.

მკითხველს ქრონოლოგიის დაუცველად ვთავაზობთ თელავ-
ის გუნდის მომღერალთა, მოცეკვავეთა და მესაკრავეთა გვარ-
სახელებს:

ალხანაშვილი მათე (ნაქო)
ამუზაშვილი გიორგი
ანდრონიკაშვილი ქეთევან
ანტონოვა დარიკო
არსენაშვილი ლ.
ახმეტელი კ.
ბაკურაძე ო.
ბაქრაძე გაიოზ
ბაჩიაშვილი თამაზ
ბაჩიაშვილი კ.
ბაჩიაშვილი სერგი
ბახსოლიანი ვ.
ბერიაშვილი გ.
ბერძენიშვილი მარგო
ბერძენიშვილი მარიამ
ბიძინაშვილი შალვა
ბოჭორიძე ლუკა
ბოჭორიძე მათე
ბოჭორიძე მიტო
გაბუნია ნ.
გელოვანი ალბერტ
გოლოვანოვი ალბერტ
გოცირიძე დოდო
გულოვანოვი ვლადიმერ
დალაქიშვილი იზო
დალაქიშვილი თინა
დავითაშვილი ი.
დემუროვი პავლე
ელიზბარაშვილი არჩილ
ელიზბარაშვილი ნინა
ერისთავი ნინო
ზაალიშვილი ვახტანგ
ზაალიშვილი ელიკო
თამარაშვილი კოტე
თარხანოვი
თარხნიშვილი ფლორა

თვალიაშვილი ჯიმშერ
თვალიაშვილი მირიან
თვალიაშვილი ლია
თხლაშაძე ა.
იმერლიშვილი ვარდო
კალმახელიძე იზო
კეველიშვილი ირა
კირვალიძე გ.
ლაზარიაშვილი ი.
ლამაზოშვილი ბადრი
ლეკიშვილი ლამარა
ლომიძე შაქრო
ლუარსაბიშვილი თამარ
ლუხუტაშვილი ლ.
მამუკელაშვილი გ.
მამუკელაშვილი ელენე
მამუკელაშვილი ვასო
მამუკელაშვილი ოთარ
მარკოზაშვილი დავით
მარკოზაშვილი ე.
მარკოზაშვილი შალვა
მარტირუხოვი გ.
მაყაშვილი ეკატერინე
მაყაშვილი თამარ
მაყაშვილი შ.
მახათელაშვილი ცაცა
მესტირიშვილი ელენე
მეტრეველი თინა
მიქელაძე თამარ
მოდებაძე ვახტანგ
მოდებაძე ფ.
მურველაშვილი შ.
ნინიაშვილი დ.
ნინიკელაშვილი ნ.
ნინოშვილი დ.
ოქრუაშვილი გიორგი

ოქრუაშვილი ნასყიდა
 პაპალაშვილი გიგლა
 რაზმაძე ზაქრო
 რაზმაძე ფირუზ
 რუსიშვილი-ტოგონიძე ნინო
 სამხარაძე ჯ.
 სარალიძე ელიზბარ
 სარგისაშვილი ვ.
 სახივეი სარქისა
 სიმაშვილი მიხეილ
 ტოგონიძე შ.
 ტურაშვილი მარიამ
 ფარცხალაძე ნინო
 ფეიქრიშვილი გიორგი
 ფეიქრიშვილი ომარ
 ფირანიშვილი ა.
 ფირუმოვი არტემ

ქადაგიშვილი თამარ
 ქარუხნიშვილი საშა
 ქორიძე ჯ.
 ქორგოგინოვი ჯ.
 ქურციკაშვილი ლაურა
 ლარიბაშვილი მ.
 ყარალაშვილი ელენე
 ყორანაშვილი უშანგ
 შაშურაშვილი ავთანდილ
 შიუკაშვილი გ.
 ჩიკვაძე გიორგი
 ჩოთალიშვილი ჯემალ
 ძულიაშვილი ალექსი
 ჭელიძე შაქრო
 ჭიკაძე შოთა
 ჯაშიაშვილი ქეთევან
 ჯაშიაშვილი ქსენია

ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი დახმარებისათვის უდიდეს მადლობას უხდის:

ფირუზ მახათელაშვილის ოჯახს, რძალს — მედეა უთმელიძეს და ქალიშვილს — ნინო მახათელაშვილს.

შაქრო ლომიძის ქალიშვილს ლია ლომიძეს და მის მეუღლეს — დავით შიუკაშვილს.

გიორგი ამუზაშვილის ოჯახს, რძალს — მერი კირვალიძეს და ვაჟიშვილს — გურამ ამუზაშვილს.

თელავის გუნდის წევრებს — ოთარ მამუკელაშვილსა და არტემ (არტო) ფირუმოვს (ფირუმაშვილს).

ანსამბლ „ნინანდალს“ — ლევან აბაშიძეს, გურამ ურჩუხიშვილსა და დავით გაგანაშვილს.

თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორს გიორგი ჯავახიშვილს.

თელავის ფოლკლორის ცენტრის სპეციალისტს ოლია ჯაჯანაშვილს.

მომღერალსა და ლოტბარს ანდრო სიმაშვილს.

ეროვნული არქივის დირექტორს თეონა იაშვილს და კინო-ფოტო-ფონო განყოფილების თანამშრომლებს — მზია ქუცნაშვილს, ნაზი გორგიაშვილსა და ეკა სანიკიძეს.

საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის ხელმძღვანელს — ლევან ყუბანეიშვილს.

ბაია ასიეშვილი

TELAVI GROUP

(1939-1970)

Telavi Group, which is often referred to as “Telavelebi” too, was lead for thirty years by Piruz Makhatelashvili, a famous song conductor. This group has won popularity, fame and authority by high professionalism and unique voices of the singers, their original style and loyalty to the traditions. In the case of “Telavelebi” we deal with the event when the song conductor and members of the group make one entity indeed, and when the leader deeply understands uniqueness of the Georgian folk songs as well as their amazing depth.

Telavi Group has not been created without any antecedents. Telavi is the town of the most ancient musical traditions. Since the 80-ies of the XIX groups of Zakaria Chkhikvadze, Ioseb (Joseph) Monadirishvili and Niko Sulkhaniashvili were formed and acted in Telavi.

In the 20-ies of the XX century Niko Sulkhaniashvili's demolished group was rearranged and lead by Grigol Koleishvili. In 1926-1937 Dimitri (Tito) Mgaloblishvili guided Telavi Group, then, for a short time, Rezo Karukhnishvili, and since 1939, Piruz Makhatelashvili, who remained the unchanged leader of Telavi Group till his demise.

Piruz Makhatelashvili was born in 1914 in Telavi Mazra (Telavi District). He graduated from Tbilisi musical study institution and afterwards from the Tbilisi State Conservatoire with the specialty of group conductor. In 1936-1939 he used to lead groups of various study institutions and establishments in Tbilisi. In 1939 the gifted young man was invited as the leader of Telavi Group. It is true that Telavi Group had already possessed a semi-centennial history, but still it was not an easy task to restore the disintegrated ethnographic group, to enrich its repertoire, at the same time paying its tribute to the epoch, to the communist system. Piruz Makhatelashvili initially recorded variants sung by Dedas Levana, Iliko

თელავის გუნდი დიმიტრი მგალობლიშვილის ხელმძღვანელობით, 1931
Telavi group, 1931, leader Dimitri Mgaloblishvili

Sinjikashvili, Mikha Avgarozashvili, Vano Mchedlishvili, Mikha Jighauri, Ninia Elovshvili. Without changing the initial tint and character, he has restored the melodies and texts which were infringed in the course of time. Lead by such principle, Piruz Makhatelashvili has created the best ensemble arranged according to the principles of syncretism: with the unity of song, dance, musical instruments (changi, panduri), and verse.

This excellent song conductor had his own songs as well, among these were the songs quite widespread on the Georgian stage and popular amongst the people: "Nu Giqors Kalav" ("Do not Love, Girl"), "Simghera Kakhetze" ("A Song about Kakheti"), "Simghera Telavze" ("A Song about Telavi"), musical-choreographic suite "Mtisa da Baris Megobroba" ("Friendship of Highlanders and Lowlanders"), but he always emphasized the great distance between them and the folk art. Yet these folk chef-d'oeuvres had great performers and leading voices for thirty years: Shakro Lomidze, Giorgi Amuzashvili, Giorgi Peikrishvili. In Telavi Group the tradition of these great singers was

თელავის გუნდი, 1940-იანი წლები
Telavi group, 1940s

continued by Shalva and Davit Markozashvilis, Shalva Bidzinashvili, Avtandil Shashurashvili, Jemal Chotalishvili...

The CD includes the repertoire of Telavi Group in 1939-1970 as well as popular songs by Piruz Makhatelashvili. In 2010 there comes the 130th anniversary of the foundation of the group. The issue of this book as well as of the CD is devoted to this remarkable date.